

ČAS LOVCŮ

ČAS LOVCŮ

Dějiny paleolitu, zvláště na Moravě

JIŘÍ SVOBODA

ilustrace Pavel Dvorský

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY - ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV BRNO

Vydání této knihy podpořil Fond pro vydávání vědecké literatury Akademie věd České republiky

Vydáno k 75. výročí zahájení výzkumu v Dolních Věstonicích.

Vydal Archeologický ústav Akademie věd České republiky
Královopolská 142, 612 00 Brno

© PhDr. Jiří Svoboda, DrSc., 1999

Ilustrace © Pavel Dvorský, 1999

Fotografie © Jiří Svoboda, Vincenzo Formicula, Miloš Havelka, Vladimír Sládek, Olga Soffer, Randall White, Archiv, 1999

Recenzovali Prof. RNDr. Jan Beneš, DrSc., PhDr. Josef Unger, CSc.

Vytiskl MATPRINT, Brno-Kohoutovice

ISBN 80-86023-19-2

Poděkování

Autor se pohybuje mezi lidmi, objevy a myšlenkami a je tedy obtížné vzpomenout všech, od nichž získal větší či menší díl inspirace, natož je na tomto místě vyjmenovat... Směřuje tedy svůj dík alespoň ke dvěma domácím pracovištím: ke svým spolupracovníkům ve Středisku paleolitu a paleoetnologie Archeologického ústavu AV ČR (doc. Bohuslav Klíma, DrSc., mgr. Lenka Jarošová, mgr. Vladimír Sládek, ing. Petr Škrdla) a ke katedře antropologie Přírodovědecké fakulty MU, odkud vyšel původní námět knihy a kde působí oba její recenzenti (prof. Jaroslav Malina, DrSc., prof. Jan Beneš, DrSc., dr. Josef Unger, CSc.). Při sestavování rejstříků pomohla v oblasti biografických údajů prof. Olga Sofferová (USA) a dr. Sabine Gaudzinski (SRN). Zvláštní dík náleží ilustrátorovi ak. malíři Pavlu Dvorskému a režisérům Josefu Císařovskému a Martinu Hanzlíčkovi za souhlas s použitím snímků pořízených v průběhu natáčení několika jejich filmů.

OBSAH

I. Úvod	6
II. Metody, analogie a interpretace	11
Paleoetnologie - Procesuální a postprocesuální archeologie - Geoarcheologie - Typologie a trasologie - Analogie, etnoarcheologie, experimentální archeologie - Analýza zdrojů - Sídlní archeologie a prostorová analýza - Vnitřní analýza sídliště - Teorie kulturních změn	
III. Africké počátky: Australopitékové a první lidé	37
Ardipiték - Australopiték anamský - Australopiték afarský - Australopiték africký - Robustní australopitékové - První lidé - Podnebí - Archeologický záznam a chování hominidů - Závěr	
Nejstarší paleolit: Slovník důležitějších pojmů	49
IV. Archaičtí lidé: Původní Asiaté a Evropané	51
Z východní Asie do Austrálie - První Evropané: předchůdci neandertálců - Neandertálcí - Střední Evropa: Genius loci - Podnebí - Struktura osídlení - Morava: krajinné typy - Stavby - Výživa - Suroviny - Technologie - Variabilita - Bezčasovost lovců - Jazyk - Symboly, rituály? - Závěr	
Starý a střední paleolit: Slovník důležitějších pojmů	92
V. Čas lovců: Šíření moderního člověka	97
Z východní Asie do Ameriky - Evropa: moderní lidé a poslední neandertálcí - Střední Evropa - Podnebí - Struktura osídlení: Mikroregiony - Stavby - Výživa - Suroviny - Technologie - Čas, jak jej definovat a měřit - Symboly - Sebeidentifikace - Rituály - Koncepce života a smrti - Závěr	
Starší fáze mladého paleolitu: Slovník důležitějších pojmů	137
Amerika: Slovník důležitějších pojmů	139
VI. Komplexní lovecká společnost: Gravettien Moravy	141
Archeologický kontext - Datování - Podnebí - Systém osídlení - Metody výzkumu velkých gravettských sídlišť - Typologie staveb - Prostorová analýza sídlišť - Počet obyvatel - Ohniště - Délka osídlení a jeho rytmus - Výživa: maso - Skladování masa - Rostlinná výživa - Kamenné suroviny - Technologie štípaní kamene a funkce nástrojů - Broušení kamene - Keramika - Textil - Sebeidentita - Symboly - Zobrazení člověka - Rituály - Pohřbívání mrtvých - Závěr	
Střední fáze mladého paleolitu: Slovník důležitějších pojmů	205

VII. Magdalénská expanze	209
Podnebí - Datování - Regionální variabilita: Severní a jižní pásmo - Mikroregiony: Český kras a Moravský kras - Vnitřní organizace sídlišť - Sezonnost - Výživa - Kamenné suroviny: Kontakt mezi regiony - Technologie - Symboly - Rituály - Závěr	
Pozdní fáze mladého paleolitu: Slovník důležitějších pojmů	238
VIII. Poslední lovci	241
Podnebí - Struktura osídlení - Výživa - Symbolika	
Pozdní paleolit a mezolit: Slovník důležitějších pojmů	253
IX. Závěr: Čas lovců a náš čas	255
Katalog lokalit Moravy a Slezska	257
Rejstřík důležitějších jmen místních	294
Rejstřík důležitějších jmen osobních	300
Rejstřík důležitějších pojmů	314
Citovaná a použitá literatura	325
Literatura k dalšímu studiu	246
Autoři	352

Autor textu a fotografií

PhDr. Jiří Svoboda, DrSc. (1953), vědecký pracovník Archeologického ústavu Akademie věd ČR, vedoucí Střediska pro paleolit a paleoetnologii v Dolních Věstonicích, externí učitel Masarykovy univerzity. Vedl archeologické výzkumy na Stránské skále, v Dolních Věstonicích, Předmostí, Petřkovicích, v jeskyních Moravského krasu a v pískovcových oblastech severních Čech. Účastnil se výzkumů a expedic v řadě zemí Afriky, Asie a Ameriky. Publikoval více než 200 vědeckých prací, převážně u nás, v Německu, Francii a USA, z toho deset knižních (*Mistři kamenného dláta, Paleolit Moravy a Slezska, Hunters between East and West...*).

Ilustrátor

Akademický malíř Pavel Dvorský (1946), odborný učitel odd. užití grafiky Školy uměleckých řemesel v Brně. Zabývá se ilustrací a užitou grafikou. Ilustroval desítky knih, ve kterých převažuje ilustrace vědecká a populárně naučná. Významná je spolupráce s antropology a archeology při rekonstrukcích minulosti (Jan Beneš, *Člověk*; K. Sklenář, *Hunters of the Stone Age*). Spolu s J. Svobodou publikoval knihu *Archeologové na loveckých stezkách*. Účastnil se řady výstav, podvkrát získal ocenění Nejkrásnější kniha roku.

Další autoři fotografií

Formicula, Vincenzo, dr. (obr. 72, 84, 85, 86). Souhlas s publikací udělila Soprintendenza archeologica della Liguria.

Havelka, Miloš (přední str. obálky, obr. 59, 68, 71, 74, 77, 80, 96, 97, 98)

Sládek, Vladimír, mgr. (obr. 32)

Sofferová, Olga, prof. (obr. 61, 62)

White, Randall, prof. (obr. 53)

Archív (obr. 51, 92)

ISBN 80-86023-19-2